Instytut Europy Środkowej

Komentarze IEŚ

Redakcja: Beata Surmacz (dyrektor IEŚ), Tomasz Stępniewski (z-ca dyrektora IEŚ), Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Aleksandra Kuczyńska-Zonik, Jakub Olchowski, Konrad Pawłowski, Agata Tatarenko

Nr 639 (151/2022) | 24.06.2022

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Łukasz Lewkowicz, Marlena Gołębiowska

Po szczycie Inicjatywy Trójmorza w Rydze: nowy status współpracy z Ukrainą i wsparcie Stanów Zjednoczonych

W dniach 20-21 czerwca 2022 r. Łotwa była organizatorem 7. Szczytu Inicjatywy Trójmorza (3SI). W Rydze podkreślono wewnątrzunijny i transatlantycki wymiar tego formatu. Pierwszy z nich znalazł swoje odzwierciedlenie w decyzji o niewłączaniu Ukrainy do Inicjatywy Trójmorza, lecz nadaniu jej specjalnego statusu partnera uczestniczącego. Drugi natomiast – w deklaracji amerykańskiego wsparcia Funduszu Inwestycyjnego Inicjatywy Trójmorza (3SIIF) kwotą 300 mln USD, co jest ważnym sygnałem dla inwestorów globalnych w kontekście podwyższonego ryzyka inwestycyjnego państw tego regionu.

Nowy status współpracy z Ukrainą. Szczyt w Rydze odbył się w cieniu trwającego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. Przełomowym politycznie wydarzeniem było uregulowanie relacji pomiędzy państwami 3SI a Ukrainą. Rozpatrywane były różne scenariusze: od pełnego uczestnictwa w tej inicjatywie po uzyskanie statusu obserwatora („Komentarze IEŚ", nr 619). Pomimo potwierdzenia przez prezydenta Wołodymyra Zełenskiego – w czasie jego zdalnego wystąpienia na szczycie – zainteresowania aktywnym uczestnictwem w Inicjatywie Trójmorza, Ukrainy nie włączono do tego formatu. Zdecydowano natomiast o utworzeniu specjalnego, nowego rodzaju partnerstwa – partnerstwa uczestniczącego – skierowanego jednocześnie do wszystkich państw regionu aspirujących do wejścia do UE. Zgodnie z deklaracjami uczestników szczytu państwa, które będą posiadały lub będą na drodze do otrzymania statusu kandydata do UE, będą mogły uzyskać również status partnerstwa w ramach 3SI.

W przyjętej na szczycie 20 czerwca wspólnej deklaracji uznano, że Inicjatywa powinna być platformą wspierającą odbudowę Ukrainy. Podtrzymano gotowość zaangażowania tego państwa w realizację projektów infrastrukturalnych w regionie. Temat pomocy Ukrainie był ważnym punktem także Forum Biznesu 3SI, którego gościem honorowym była wiceprzewodnicząca ukraińskiej Rady Najwyższej Ołena Kondratiuk. Szczególne miejsce w debacie zajęła też kwestia rozwiązania kryzysu żywnościowego, spowodowanego zablokowaniem ukraińskich portów nad Morzem Czarnym. Utrzymano również wsparcie dla proeuropejskich ambicji Ukrainy. Ponadto zadeklarowano dalsze wspieranie działań na rzecz zbliżenia Bałkanów Zachodnich z UE. Prezydent Andrzej Duda poinformował, że jego odpowiednik ze Słowenii, Borut Pahor, wnioskował o wsparcie starań Bośni i Hercegowiny w uzyskaniu statusu kandydata do UE. Z zadowoleniem przyjęto również wnioski Mołdawii i Gruzji o członkostwo w UE.

Wsparcie Stanów Zjednoczonych. W łotewskiej wizji Inicjatywy Trójmorza dominowało podejście pragmatyczne, koncentrujące się na współpracy gospodarczej. W tym kontekście w kategoriach sukcesu należy traktować deklarację amerykańskiej agencji DFC (*U.S. International Development Finance Corporation*) o zaangażowaniu kapitałowym w Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza w kwocie 300 mln USD, o czym poinformował podczas Forum Biznesu 3SI jej prezes – Scott Nathan. Z jednej strony wzmacnia to transatlantyckie powiązania z regionem Inicjatywy Trójmorza, a z drugiej – stanowi ważny sygnał dla globalnych inwestorów w kontekście dzisiejszej sytuacji geopolitycznej państw Inicjatywy Trójmorza, które traktowane są jako państwa frontowe, o potencjalnie zwiększonym ryzyku inwestycyjnym.

Ponadto 3SIIF poinformował o swojej czwartej inwestycji – nabyciu udziałów w BMF Port Burgas EAD, który jest głównym operatorem portowym w porcie Burgas w Bułgarii (bez uzyskania pakietu większościowego, który wciąż należeć będzie do spółki Advance Properties OOD, od której kupiono część udziałów). Inwestycja w Port Burgas, łączący region Inicjatywy Trójmorza z Azją Środkową i Bliskim Wschodem, jest kolejnym działaniem mającym na celu poprawę infrastruktury w tym regionie. Wcześniej zainwestowano w spółki: Industrial Division – działającą na rynku wynajmu lokomotyw, Greenergy – budującą centrum danych w Estonii oraz Enery – zajmującą się odnawialnymi źródłami energii z Austrii.

Priorytety deklaracji 3SI. W dokumencie podkreślono, że priorytetem Inicjatywy pozostaje wymiar gospodarczy i bliższa integracja ekonomiczna regionu w ramach UE. Jednocześnie podkreślono chęć rozszerzenia zakresu podmiotowego i przedmiotowego współpracy trójmorskiej. Pozytywnie oceniono organizację towarzyszącego szczytowi Forum Biznesu 3SI, na którym po raz kolejny spotkali się przedstawiciele świata polityki, przedsiębiorcy i reprezentanci instytucji finansowych. Wśród nich znaleźli się m.in. reprezentanci Komisji Europejskiej, Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju. W celu intensyfikacji współpracy gospodarczej zorganizowano spotkanie izb handlowych państw 3SI. W czasie odbywającego się w Rydze szczytu zainaugurowano działalność Polsko-Łotewskiej Izby Handlowej.

Podczas szczytu zadeklarowano, że 3SI pozostaje otwarta na rozszerzanie współpracy o nowych partnerów regionalnych i globalnych, z którymi podzielane są „te same wartości demokratyczne, cele orientacji europejskiej i transatlantyckiej oraz wspólne interesy". Liderzy Inicjatywy deklarują również rozwój 3SI jako platformy współpracy, mającej na celu wzmocnienie spójności i konwergencji w ramach UE. Do realizacji tych celów przyczynić się ma aktywne zaangażowanie Niemiec.

Podtrzymano chęć organizacji kolejnych edycji Forum Społeczeństwa Obywatelskiego 3SI, którego pierwsze spotkanie odbyło się z inicjatywy strony łotewskiej 21 maja w Rydze. Uznano potrzebę wzmocnienia współpracy międzyrządowej 3SI w celu skuteczniejszej realizacji priorytetowych projektów. Służyć temu mają m.in. wspólne spotkania krajowych koordynatorów Inicjatywy Trójmorza. W Rydze zorganizowano drugą edycję Forum Parlamentarnego 3SI i zadeklarowano także chęć rozwoju współpracy naukowej, edukacyjnej i technologicznej w regionie. W podsumowaniu deklaracji poinformowano o organizacji kolejnego szczytu 3SI w Rumunii.

Wnioski

- Ważnym wydarzeniem politycznym szczytu 3SI w Rydze było nadanie Ukrainie specjalnego statusu partnera uczestniczącego. Daje to szansę na pogłębienie dialogu ze wszystkimi państwami Partnerstwa Wschodniego i Bałkanów Zachodnich kandydującymi do UE. Jednocześnie zachowany został wewnątrzunijny charakter współpracy trójmorskiej. Nowa forma partnerstwa zaproponowana w Rydze jest rodzajem kompromisu pomiędzy bezpośrednim przyjęciem do Inicjatywy państw pozaunijnych a ograniczoną współpracą przy wybranych projektach priorytetowych. Partnerstwo uczestniczące może także przygotować objęte nim państwa do integracji ze strukturami UE.
- Innym istotnym wydarzeniem było wsparcie Funduszu Inwestycyjnego 3SI przez amerykańską agencję DFC. Jest to długo oczekiwanie realne wsparcie administracji USA dla projektu 3SI, a także pozytywny sygnał wysłany do potencjalnych inwestorów na całym świecie. Podczas szczytu w Rydze podkreślono szczególne znaczenie gospodarczej obecności Stanów Zjednoczonych w 3SI, które ma się przysłużyć wzmocnieniu więzi transatlantyckich i bezpieczeństwu w regionie. Ogłoszony został także czwarty projekt realizowany w ramach Funduszu, który dotyczyć będzie portu w Burgas w Bułgarii.
- Kolejny szczyt 3SI ma się odbyć ponownie w Rumunii. Z jednej strony pokazuje to zaangażowanie strony rumuńskiej w rozwój współpracy trójmorskiej, z drugiej zaś – brak zainteresowania formatem w tych państwach Inicjatywy, które dotychczas nie organizowały takiego wydarzenia (tj. Austria, Czechy, Litwa, Słowacja i Węgry). W Republice Czeskiej niską intensywność zaangażowania w 3SI można tłumaczyć problemami zdrowotnymi prezydenta Miloša Zemana i zbliżającymi się wyborami prezydenckimi na

początku 2023 r. W przypadku Litwy zaważyła zapewne decyzja o nieorganizowaniu szczytu w kolejnym państwie bałtyckim rok po roku. Węgry natomiast nie były brane pod uwagę ze względu na brak pomocy militarnej dla Ukrainy i prowadzoną obecnie politykę energetyczną. Mniej oczywisty jest brak zaangażowania w ewentualną organizację szczytu głów państw z Austrii i Słowacji.